

Пролог

У центрі бурі

ІЩЕ НЕ РОЗВИДНИЛОСЯ, коли 6 січня 2021 року Майк Стіглер спрямував свою блакитну Toyota Camry до Білого дому. Годинник показував 4:20 — черговий офіцер у Ситуаційній кімнаті Білого дому Стіглер прибув на свою 12-годинну робочу зміну завчасно.

Зазвичай о цій порі центр Вашингтона був безлюдним, його пам'ятники та офісні будівлі мовчазно бовваніли під чорним нічним небом. Але коли Стіглер вийшов із машини, він відчув щось дивне. «Всі ці люди на вулиці, яких ти зазвичай не помічаєш, і купа припаркованих машин», — розповідав він мені згодом. — Я не раз намагався описати це відчуття багатьом людям, але того ранку це сприймалося якось зовсім інакше».

Того дня Конгрес мав затвердити обрання Джо Байдена сорок шостим президентом Сполучених Штатів Америки. Але чинний президент, якого він переміг, робив усе можливе, щоб заблокувати передачу влади. Тисячі його прихильників прибули до Вашингтона на заклик зупинити сертифікацію виборів, і ніхто не знав напевне, як розвиватимуться події цього дня. Співробітники Ситуаційного центру були напоготові, відстежували перебіг подій, синтезували публічну та приватну інформацію, готували доповіді президенту, як вони це робили під час усіх криз, внутрішніх чи зовнішніх, що могли б потребувати його уваги. Але того дня вони йому так і не зателефонували. І він не зателефонував їм. Причиною кризи був сам президент.

«Щось тут не так», — подумав Стіглер, заступаючи на зміну. Тридцятирічний аналітик розвідки влітку 2019 року був у захваті, коли отримав виклик до Ситуаційного центру — надзвичайно важливе призначення для будь-якого фахівця розвідки. За півтора року, що минули з того часу «...я став свідком двох імпічментів. Я пережив коронавірус. Я пройшов через протести Black Lives Matter («Життя чорних важливі», міжнародний антирасистський рух активістів боротьби проти насильства щодо темношкірого населення, — прим. пер.) і заворушення», — розповідав він мені згодом. — Усе це відбувалося просто одне за одним». І цього раннього ранку він готував себе до того, що могло статися.

Увесь ранок протестувальники стікалися до Еліпса — вкритої зеленню території овальної форми неподалік Білого дому. Опівдні президент Дональд Трамп, вийшовши до своїх роздратованих і збуджених прихильників, закликав віцепрезидента Майка Пенса відправити результати голосування назад до штатів. Він заявив, що «радикальні ліві демократи» вкрали голоси на виборах. Він закликав натовп «...боріться мов затяті. А якщо ви не будете боротися мов затяті, то у вас більше не буде країни». Після цього він наказав натовпу рушати по Пенсильванія-авеню до Капітолія.

Трамп хотів приєднатися до протестувальників, але охорона з Секретної служби не дозволила цього зробити, оскільки на території Капітолія почалися заворушення. Протестувальники штурмували поліцейські бар'єри, напали на кількох офіцерів. «Нас обійшли з флангу, і ми не втримали лінію!» — кричав Роберт Гловер, начальник поліції округу Колумбія, коли натовп прорвався вперед, розбиваючи вікна і вриваючись у будівлю. Агенти Секретної служби відвели віцепрезидента Пенса в безпечне місце, а законодавці настрахано скупчилися, коли натовп заповнив коридори, прорвавшись до залу засідань Сенату США. Бунтівники спустошували шафи і перевертали меблі. У священних коридорах 228-річної будівлі законодавчого органу країни пролунали постріли.

Пройшовши до Овального кабінету, президент Трамп сюрбав дієтичну колу, спостерігаючи за видовищем по телевізору.

Помічники і союзники благаали його засудити бунт і відкликати натовп. Замість цього, о 2:24, коли насильство продовжувалося, він надіслав твіт, в якому звинуватив Майка Пенса в тому, що йому не вистачило «мужності зробити те, що слід було зробити».

Отримавши повідомлення від Секретної служби та інших офіційних осіб на Капітолійському пагорбі, Ситуаційний центр почав діяти. «Все стало дуже хаотичним, — розповідав мені пізніше Стіглер. — Виникла ситуація необхідності збереження неперервності урядування».

А ось тут постривайте. Вдумайтесь у фразу: «ситуація необхідності збереження неперервності урядування». За цим позбавленим емоцій бюрократичним жаргоном криється надзвичайно серйозний набір політичних заходів та дій, вперше запроваджений президентом Ейзенхауером у розпал холодної війни. Механізм COG (continuity-of-government — неперервність урядування) був розроблений для забезпечення можливості функціонування уряду в разі такої катастрофи, як ядерна війна. Він включає перелік таємних командних центрів (серед них Ситуаційний центр є критично важливим), ретельно розроблені ланцюги командування, необхідність зміни місцезнаходження Конгресу і заміни чиновників виконавчої влади, які загинули в результаті ворожих ударів. До цього такий план був задіяний лише одного разу, одразу після терористичних атак 11 вересня 2001 року.

За словами Стіглера, ситуація була «сюрреалістичною». Але він остерігався розповідати більше. «Маю бути обережним, — пояснив він мені. — Я давав багато свідчень і не знаю, де проходить межа». Я припустив, що однією з точок контакту Стіглера, напевно, була Секретна служба. Він зробив паузу, а потім промовив: «Тож краще я помовчу». Це означало, що він отримував інформацію в режимі реального часу безпосередньо з місця хаосу в будівлі Капітолію, коли натовп проривався коридорами.

Найжахливіша мить?

«Ми мало не втратили віцепрезидента», — зауважив він. Стіглер зробив паузу, потім підвів очі до стелі, намагаючись опанувати себе. «Крики, верески... і всяке інше ми чули того дня».

Стіглер — молода людина з веселою вдачею, але коли мова заходила про 6 січня, здавалося, що він старіє на очах.

«Це було жахливо, — тихо продовжив він. — Серед тих, хто чергував того дня, є такі, що й досі не в змозі від цього оговтатись... Ми не знаємо, як про це говорити. І ми не знаємо, з *ким* про це говорити. Є багато речей, свідками яких ми стали того дня і про які ми не можемо навіть згадувати. І як тепер з цим жити?».

За шість десятиліть, що минули з часу створення Ситуаційної кімнати, вона слугувала кризовим центром під час катастроф в Америці. Чоловіки і жінки в Ситуаційній кімнаті мали справу з ядерною загрозою, вбивством президента і замахами на двох інших. Вони залишалися на своїх постах 11 вересня, коли сам Білий дім став мішенню терористів. Вони відстежували та аналізували американські війни, які коштували сотень тисяч життів і мільярди мільярдів доларів. Але ніколи раніше вони не мали справи з повстанням проти власного уряду, інспірованим президентом Сполучених Штатів.

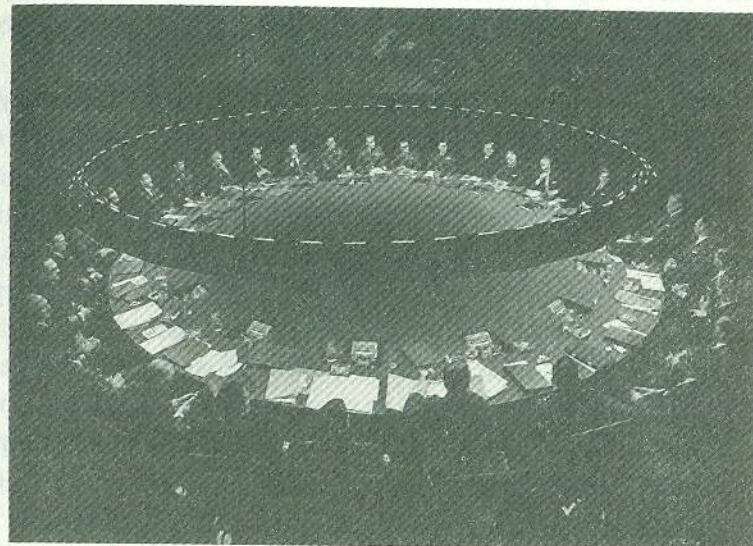
Стіглер пояснив мені, що сталося б, якби сертифікація не відбулася: «Гадаю, ми побачили б, як президентська інституція просто тріснула б і розсипалась. Думаю, багато хто з нас звільнився б». Ці співробітники служать президенту, який живе в Білому домі, але вони працюють на президентську *посаду*, а не на президента особисто. «Ваша відданість країні переважає над вашою відданістю своїй ролі», — зауважив Стіглер. Ці два типи вірності ще ніколи не зазнавали такого випробування.

Про тих дванадцять американських президентів, що працювали в Ситуаційній кімнаті відтоді, як її створили 1961 року, написано чимало книжок, але лише в небагатьох із них містяться розповіді про хронологію подій, внутрішні механізми, що діяли в цьому приміщенні, і про його роль в історії Сполучених Штатів.

Ця кімната розташована в підвальному приміщенні Білого дому поряд із буфетом, куди працівники заходять підхартитися

чи випити чашку кави. Більшу частину своєї історії Ситуаційна кімната мала вельми скромний вигляд і була зовсім не схожа на розлогу «воєнну» кімнату з фільму Dr. Strangelove («Доктор Стренджлав») чи на комфортне приміщення з люмінесцентним освітленням із фільму The West Wing («Західне крило»).

Copyright © 1985 Columbia Pictures Corporation. All Rights Reserved. • Printed in U.S.A. • Permission is hereby granted to newspapers, magazines and other periodicals to reproduce this photograph for other than advertising purposes. Must not be sold, leased or given away.

Як Голлівуд уявляв собі Ситуаційну кімнату: сміховинно величезна Воєнна кімната з фільму «Доктор Стренджлав».
| Michael Ochs Archives / Getty Images

Однак реальність десятиліттями була значно скромнішою: тісний конференц-зал, три менші кімнати збоку та офіс спостерігачів, де співробітники Ситуаційної кімнати збирають та аналізують інформацію для президента і його помічників. Навіть тим, хто, подібно до мене, працював у Білому домі, важко узгодити в своїй свідомості потік делікатної, а іноді й страшної інформації, розкриття таємниць і обговорення делікатних питань із таким буденним місцем, як Білий дім.

Під час роботи над цією книгою я взяв інтерв'ю у понад сотні людей, більшість з яких працювали в Ситуаційній кімнаті — від секретарів кабінету і вищих помічників Білого дому до референтів і директорів Ситуаційної кімнати. Їхньою найпоширенішою реакцією, коли вони вперше бачили це приміщення, була фраза «Оце і все?». Ця фраза, яку я найчастіше чую, перегукується з моєю власною реакцією, коли я вперше зайшов сюди: «Яке розчарування!».

Генрі Кіссінджер назвав це приміщення «крихітною, незручною, з низькою стелею, без вікон... неестетичною і, по суті, гнітючою кімнатою». А дипломат Річард Голбрук виразно описав його як «кімнату, що сама по собі символізує для мене проблему: підземне приміщення без вікон, в якому відстань від реальних знань до людей є найбільшою». І хоча фізичний простір розчаровує, робота, яку виконують професіонали, що працюють у Ситкімнаті, просто вражає. «Це комунікаційний нервовий центр уряду Сполучених Штатів, — сказав радник президента Обами з питань національної безпеки Том Донілон. — Якщо і є у світі географічне місце, яке можна справедливо назвати нервовим центром в оперативному плані і з погляду розвідки та інформації, то це п'ять тисяч квадратних футів у підвалі Білого дому». А колишній посол в НАТО Дуг Лют додає: «Це місце, але це також група людей і процес — три «Р» (place, people, process, — прим. пер.). Вони мусять об'єднатися й співпрацювати». Якщо вони об'єднуються, виграються війни, знищуються терористи і відвертаються катастрофи. Якщо ж ні, то кризи «руйнують» навіть президентів.

У наступних розділах ви дізнаєтеся більше про це місце і про те, як воно трансформувалося з плином часу. Ви довідаєтеся про людей, які там служили, і про те, як вони працювали під колосальним тиском обставин, про таємні зустрічі, президентські слабкості, шокуючі порушення безпеки та технологічні імпровізації в стилі кіногероя агента Макгайвера. Але найголовніше — це те, що ви дізнаєтесь, як президенти та їхні команди долають кризи, з якими стикаються, як борються з важкими викликами, які можуть створити або зруйнувати їхню спадщину. Це кімната, де

випробовувалися їхні характери і рішучість. Дехто витримав це випробування, інші зазнали поразки.

Історія Ситуаційної кімнати — це значною мірою прихована історія нашої країни за шість останніх десятиліть. Багато з подій, про які ви прочитаєте, раніше ніким не розголошувались. Деякі з них десятиліттями залишалися під грифом «таємно», їх знали лише люди з найвищим рівнем допуску. Я простудіював дані про всіх президентів, провів багато годин у Ситкімнаті і був дуже здивований, дізнавшись так багато раніше ніде не згадуваних подробиць про те, що відбувалося в цих стінах. Ви почуєте ці розповіді від людей, які їх пережили.

А почалося все з Джона Фіцджеральда Кеннеді.